

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

МАЛАДИКА ЛАРИСА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.147:614.84

**ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
БАКАЛАВРІВ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Черкаси – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
КОЗЯР Михайло Миколайович,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЯВОРСЬКА Галина Харлампіївна,
Міжнародний гуманітарний університет,
професор кафедри загальногуманітарних
дисциплін, м. Одеса;

кандидат педагогічних наук, доцент
ШЕВЧЕНКО Людмила Станіславівна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
доцент кафедри інноваційних та
інформаційних технологій в освіті.

Захист відбудеться «28» травня 2015 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 73.053.02 в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького, за адресою: 18000, м. Черкаси, вул. Дашкевича, 24, ауд. 250.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, за адресою: 18031, м. Черкаси, вул. Університетська, 22.

Автореферат розіслано «27» квітня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Сучасна вища освіта в Україні перебуває в активному процесі інтеграції до загальноєвропейських стандартів, що потребує суттєвих інноваційних кроків не тільки в процедурах стандартизації змісту освіти, а й в інтенсивному впровадженні та використанні передових педагогічних технологій підготовки фахівців.

Професійна діяльність співробітників пожежно-рятувальних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) зв'язана з виникненням екстремальних умов, що вимагають від фахівців глибоких професійних знань, які давали б змогу ухвалювати ефективні рішення під час надзвичайних ситуацій. Система професійної підготовки курсантів вищих навчальних закладів ДСНС України передбачає застосування комплексу засобів, що сприяють засвоєнню знань, формуванню вмінь і навичок, якими необхідно оволодіти курсантові для використання їх у подальшій практичній діяльності. Посилені вимоги до підготовки фахівців умотивовують доцільність постійного вдосконалення навчально-виховного процесу.

Пріоритетним напрямом освітньої системи України є доступ до якісної освіти, що підтверджене державними законами й нормативними документами. Тому впровадження інноваційних технологій у навчальний процес – одне з найважливіших завдань, які сьогодні постають перед освітою. З огляду на це ВНЗ ДСНС України покликані синтезувати традиційні та інноваційні технології навчання. Розв'язання цього завдання породжує необхідність розроблення, обґрунтування й експериментальної перевірки нових методик професійної підготовки майбутніх фахівців пожежної безпеки; добору адекватних форм і методів навчання; удосконалення педагогічних умов підготовки курсантів ВНЗ ДСНС України через упровадження в навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій. Для сучасного етапу характерний інтенсивний пошук нових педагогічних концепцій, що потенційно сприяють застосуванню нових підходів до організації навчального процесу під час підготовки майбутніх фахівців ДСНС України. Нині курсант ВНЗ ДСНС України повинен мати змогу використовувати сучасні засоби навчання, насамперед інноваційні навчальні технології.

Досвід оперування педагогічними технологіями в навчальному процесі відображено в працях В. Бикова, В. Беспалька, П. Воловик, О. Дубасенюк, О. Євдокимова, М. Жалдака, А. Кузьмінського, Ю. Машбиця, Л. Панченко, В. Стрельнікова та ін. Удосконаленню навчального процесу у вищій школі присвячено роботи А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Галузинського, М. Євтуха, Д. Чернілевського й ін. Питання інформатизації та комп'ютеризації освіти, психолого-педагогічного обґрунтування можливостей використання інформаційно-телекомунікаційних технологій досліджено в педагогічних і психологічних студіях В. Агеєва, Г. Александрова, В. Беспалька, Б. Гершунського, Р. Гуревича, А. Гуржія, І. Захарової, Ю. Ігумнова, Г. Кедровича, Г. Козлакової, Є. Машбиця, О. Осіна, О. Петровського, О. Соловова, Н. Тализіної та ін. Водночас обґрунтування ефективності

застосування педагогічних технологій у ВНЗ ДСНС України дотепер не поставало об'єктом спеціальної педагогічної розвідки.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує, що на дослідженні проблем у галузі професійно-педагогічної діяльності зосереджено певну увагу. Доказом цього слугує численна кількість праць із професійної підготовки (І. Богданова, О. Брушлинський, А. Глузман, О. Мороз, В. Панченко та ін.). Теоретичні й методичні засади формування готовності до діяльності в екстремальних умовах з'ясовано в працях О. Бикової, М. Дьяченка, Л. Кандибовича, М. Козяра, В. Пліско, Я. Повзик, В. Пономаренка, О. Самонова та ін. Проблеми професійної підготовки курсантів в умовах профільного вищого освітнього закладу вивчали В. Бут, В. Вареник, Н. Вовчаста, В. Гора, Г. Грибенюк, Л. Євсюкова, А. Капля, М. Коваль, М. Козяр, М. Кришталь, М. Кусій, О. Парубок, В. Покалюк, Т. Ткаченко та ін.

Незважаючи на продуктивний науковий пошук у цій сфері, актуальність дослідження зумовлена наявністю в навчально-виховному процесі ВНЗ ДСНС України низки суперечностей, зокрема між:

- вимогами суспільства й держави до рівня знань фахівців пожежної безпеки та їхньою готовністю задовольняти ці вимоги;
- потребами в упровадженні ефективних педагогічних технологій у навчальний процес і недостатнім науково-методичним забезпеченням їх розробки, відсутністю теоретико-методологічних засад їх застосування;
- вимогами специфіки навчального матеріалу й невідповідністю методів організації навчальних занять;
- традиційними підходами до оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців ДСНС України та вимогами сучасного ринку праці.

Ліквідація названих і деяких інших суперечностей підвищить ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців ДСНС України, сприятиме формуванню в них уміння самостійно навчатися впродовж усього життя.

Теоретична і практична значущість упровадження педагогічних технологій у процес підготовки кваліфікованих фахівців системи ДСНС України, недостатнє опрацювання теорії і практики розв'язання цієї проблеми вмотивували обрання теми дисертації: **«Педагогічні технології підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з тематичним планом науково-дослідницької роботи Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля – «Педагогічна технологія формування готовності до професійного спілкування майбутніх керівників оперативно-рятувальних служб цивільного захисту в умовах надзвичайних ситуацій» (державний р/н 0113U004027); згідно з тематичним планом науково-дослідницької роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності – «Розробка моделей, методик та засобів вдосконалення професійної підготовки фахівців підрозділів МНС з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій» (державний р/н 0107U009841).

Тема роботи затверджена вченою радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (протокол № 5 від 26.12.2008 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 23.02.2010 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов використання педагогічних технологій у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніми фахівцями ДСНС України.

Відповідно до мети сформульовано основні **завдання**:

- 1) провести теоретичний аналіз проблеми застосування педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців ДСНС України;
- 2) проаналізувати нормативні документи, навчальні плани й програми з професійно-орієнтованих дисциплін ВНЗ ДСНС України в контексті впровадження педагогічних технологій;
- 3) виокремити педагогічні умови, що сприяють підвищенню ефективності використання педагогічних технологій у процесі формування професійних знань майбутніх фахівців ДСНС України;
- 4) визначити критерії, показники й рівні професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін;
- 5) теоретично обґрунтувати, створити та експериментально перевірити ефективність застосування моделі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій;
- 6) підготувати навчально-методичне забезпечення для викладання професійно-орієнтованих дисциплін ВНЗ ДСНС України з використанням педагогічних технологій.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки бакалаврів пожежної безпеки у вищих навчальних закладах ДСНС України.

Предмет дослідження – педагогічні умови професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємозв'язаних **методів дослідження**. *Теоретичні*: аналіз теоретичних і документальних джерел, порівняння й узагальнення, класифікація та систематизація, конкретизація теоретичних знань, індукція й дедукція, порівняльний аналіз, що дали змогу окреслити мету, об'єкт, предмет наукового пошуку, сформулювати його завдання, конкретизувати та деталізувати понятійний апарат, диференціювати етапи підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки у ВНЗ ДСНС України. *Емпіричні*: вивчення й оцінювання навчально-виховного процесу у ВНЗ ДСНС України, спостереження, бесіди, самооцінювання, експертне оцінювання, моделювання, узагальнення досвіду застосування сучасних педагогічних технологій навчання у ВНЗ ДСНС України (для побудови моделі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій; з'ясування педагогічних умов формування професійних знань майбутніх бакалаврів

пожежної безпеки), аналіз результатів підсумкового контролю знань, навичок і вмінь із професійно-орієнтованих дисциплін у курсантів (для дослідження ефективності навчально-виховного процесу). *Експериментальні*: педагогічний експеримент, що передбачав проведення констатувального (для вивчення стану готовності курсантів у ВНЗ ДСНС України), формувального (для ефективного управління у ВНЗ ДСНС України процесом підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки з використанням педагогічних технологій) і контрольного (для перевірки критеріїв готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки, виявлення динаміки змін, що відбулися внаслідок дослідницько-експериментальної роботи) етапів. *Статистичні* – кількісний і якісний аналіз результатів дослідження, статистичне опрацювання отриманих даних (для вимірювання ефективності професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *уперше* розроблені й теоретично обґрунтовані педагогічні умови професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій (упровадження електронного навчально-методичного комплексу як засобу реалізації інформаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ ДСНС України; використання інтерактивних технологій у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; розвиток умінь з організації самостійної роботи курсантів за допомогою інформаційних технологій і кейс-технологій); запропонована компонентна структура (особистісний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний), виокремлені критерії (особистісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивно-операційний) і рівні (рефлексивно-творчий, репродуктивний, емпірично-інтуїтивний) професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій у ВНЗ ДСНС України;

- *удосконалено* методичну систему підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки, спрямовану на підвищення рівня їхньої професійної готовності за умов широкого використання педагогічних технологій у навчально-виховному процесі ВНЗ ДСНС України;

- *подальшого розвитку* набули характеристика форм, методів, змісту й умов забезпечення ефективності професійної підготовки курсантів ВНЗ ДСНС України; положення щодо фахової підготовки майбутніх фахівців пожежної безпеки із застосуванням педагогічних технологій.

Практичне значення аргументоване фактом розроблення моделі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій; укладення навчального посібника «Ділова гра в підготовці керівника гасіння пожежі»; створення методичних рекомендацій із використання програмного комплексу для розрахунку основних параметрів пожежі та методичних рекомендацій «Електронний навчально-методичний комплекс дисципліни: створення та застосування»; розробки електронних навчально-методичних комплексів із професійно-орієнтованих дисциплін.

Основні результати дослідження **впроваджено** в систему підготовки майбутніх фахівців ДСНС України Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (довідка про впровадження № 2/3–2489 від 27.12.2014), Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (акт про впровадження від 12.12.2014), Національного університету цивільного захисту України (м. Харків; довідка про впровадження № 02/5195 від 29.12.2014).

Апробація результатів дослідження відбувалася під час конференцій різного рівня: *міжнародних* – «Проблеми впровадження кредитно-модульної системи очима студентів та викладачів» (Харків, 2008 р.), «Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2009 р.), «Нові технології навчання. Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах» (Київ – Вінниця, 2009 р.), «Надзвичайні ситуації: безпека та захист» (Черкаси, 2014 р.), «Теорія і практика гасіння пожеж та ліквідації надзвичайних ситуацій» (Черкаси, 2014 р.).

Публікації. Основні результати дослідження представлено в 16 опублікованих працях, із них: 6 статей у наукових фахових виданнях України; 2 – у зарубіжному фаховому виданні та українському фаховому виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази; 5 – у збірниках наукових конференцій; 1 навчальний посібник і 2 методичні рекомендації.

Особистий внесок здобувача. У навчальному посібнику «Ділова гра в підготовці керівника гасіння пожежі» [9] дисертанткою укладений розділ «Ділові ігри в тактичній підготовці особового складу оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України». У методичних рекомендаціях із використання програмного комплексу для розрахунку основних параметрів пожежі [10] авторкою розроблені інструкції з використання програмного комплексу. У статті «Навчально-тренувальна програма «Розрахунок основних параметрів пожежі» у навчальному процесі ВНЗ МНС України» [3] здобувачкою узагальнений матеріал стосовно комп'ютерної програми «Розрахунок основних параметрів пожежі». У матеріалах конференції «Використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу» [12], «Застосування інформаційних технологій в навчальному процесі вищих навчальних закладів ДСНС України» [15] і «Сучасні педагогічні технології в системі освіти ВНЗ ДСНС України: теоретичний аспект» [16] – представлені ознаки побудови інформаційного суспільства й характеристика навчальних програмних продуктів.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, 18 додатків і списку використаних джерел (319 найменувань, зокрема 17 – іноземною мовою). Повний обсяг роботи – 371 сторінка, із них – 197 сторінок основного змісту. Ілюстрований матеріал роботи подано у 24 таблицях і на 26 рисунках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; аргументовано об'єкт, предмет, мету й завдання роботи; схарактеризовано методи

дослідження; окреслено наукову новизну та практичне значення; подано інформацію про апробацію й упровадження отриманих у ході наукового пошуку результатів.

У **першому розділі** – «Теоретичні основи застосування педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки» – виконано теоретичний аналіз проблеми застосування педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки; проаналізовано нормативні документи, навчальні плани й програми ВНЗ ДСНС України в контексті впровадження педагогічних технологій.

На підставі вивчення вітчизняних і зарубіжних наукових праць з'ясовано, що на дослідженні проблеми використання педагогічних технологій у ВНЗ зосереджено значну увагу. Основні зусилля сконцентровано на провідних підходах до розуміння й застосування терміна «педагогічні технології». Підсумовано, що професійна підготовка майбутніх фахівців ДСНС України потребує узагальнення у контексті впровадження в навчальний процес нових інформаційних технологій, інтерактивних форм і методів навчання.

Проаналізовано наукові позиції стосовно витлумачення поняття «педагогічна технологія»; констатовано, що педагогічна технологія є цілісною дидактичною системою, спрямованою на розв'язання педагогічних завдань із найбільшою ефективністю й гарантованою якістю. Сформульовано ключове поняття «педагогічна технологія», потрактоване як сукупність форм, методів, способів, прийомів, засобів і принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки й техніки, що допомагають успішно реалізувати поставлені освітні цілі. Представлена та докладно схарактеризована поліваріантність класифікацій педагогічних технологій. Умотивовано відібрані класифікаційні характеристики педагогічних технологій навчання, що можуть бути застосовані в професійній підготовці майбутніх бакалаврів пожежної безпеки.

Вивчено нормативні документи з підготовки фахівців пожежної безпеки, зосереджено увагу на цілях освітньої та професійної підготовки, кваліфікаційних вимогах до фахівців, що узгоджені з основними завданнями пожежної безпеки. Унаслідок аналізу навчального плану з напряму підготовки 6.170203 «Пожежна безпека» з'ясовано, що для опанування професійно-орієнтованих дисциплін передбачено 57,2 % часу.

Схарактеризовано зміст окремих навчальних дисциплін із циклу професійної та практичної підготовки, що вможливило їх включення до експериментальної методики з професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій. Досліджено етапи підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки у ВНЗ ДСНС України, на цьому ґрунті виокремлено компонентну структуру й етапи підготовки фахівців ДСНС України.

У **другому розділі** – «Педагогічні умови формування професійних знань майбутніх бакалаврів пожежної безпеки» – теоретично обґрунтовано й представлено модель підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій; проаналізовано

виокремлені педагогічні умови ефективності використання педагогічних технологій у процесі формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців ДСНС України.

В основу моделі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій покладено методологію й теорію професійно-педагогічної діяльності; теоретичні та методичні засади формування готовності до діяльності в екстремальних умовах; теоретичні засади розроблення сучасних педагогічних технологій; питання професійної підготовки курсантів в умовах профільного ВНЗ. Створена модель містить мету, завдання, принципи, засоби, етапи навчання, педагогічні умови, компоненти, критерії, показники, рівні та кінцевий результат (рис. 1). Модель представлено у вигляді схематичного зображення структури навчального середовища у ВНЗ ДСНС України та опису наявних зв'язків між його компонентами.

Виокремлені й теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх бакалаврів пожежної безпеки: упровадження електронного навчально-методичного комплексу (ЕНМК) як засобу реалізації інформаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ ДСНС України; використання інтерактивних технологій у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; розвиток умінь з організації самостійної роботи курсантів засобами інформаційних технологій і кейс-технологій.

Представлено загальну структуру й методологічні основи створення та застосування ЕНМК, що являє собою складну дидактичну систему, функціонування якої підтримує навчальний процес засобами інформаційних технологій. Деталізовано складники цієї структури (методичний, навчально-інформаційний, контрольно-діагностичний, функційний блоки) й описано методику використання ЕНМК під час проведення різних видів занять. Доведено, що застосування ЕНМК стимулює пізнавальну діяльність, сприяє міцному та стійкому засвоєнню знань і вмінь через систему вправ, завдань, повторення, організацію контролю та самоконтролю. ЕНМК доцільно використовувати під час аудиторної, самостійної й індивідуальної роботи курсантів.

Проаналізовано зміст і види самостійної діяльності в процесі навчання, наголошено на необхідності актуалізації проблеми організації самостійної роботи у ВНЗ. Схарактеризовано зміст, мету, завдання, функції й технологію організації самостійної роботи курсантів.

Підсумовано, що професійна підготовка майбутніх бакалаврів пожежної безпеки у ВНЗ ДСНС України має передбачати комплексне застосування засобів інформаційних технологій (електронний матеріал, графіку, мультимедіа, гіпертекст тощо), інтерактивні технології (ділові ігри, групові вправи, пожежно-тактичні навчання), кейс-технології.

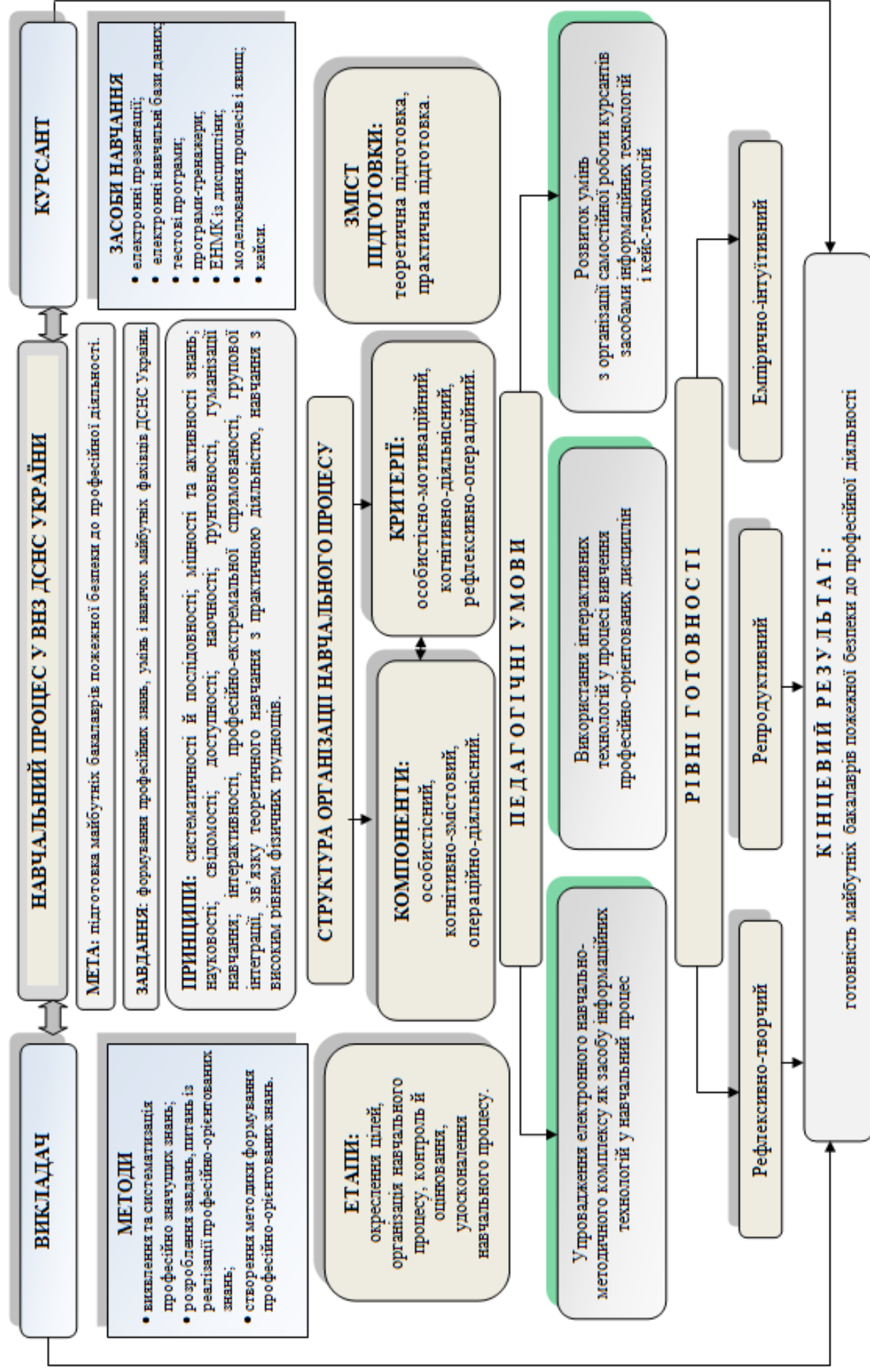

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій

З'ясовано зміст, виокремлено характерні особливості й переваги описаних педагогічних технологій. Сформульовано методичні рекомендації з організації професійної підготовки курсантів ВНЗ ДСНС України засобами педагогічних технологій. Розроблено методику проведення ділових ігор, організацію навчання курсантів засобами інформаційних технологій і кейс-технологій. Зазначено, що застосування інтерактивних технологій у підготовці бакалаврів пожежної безпеки посилює мотивацію в навчанні; сприяє підвищенню інтересу до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; розвиткові аналітичних умінь і рефлексії; а також формуванню практичних навичок та навичок самостійної діяльності.

У **третьому розділі** – «Експериментальна перевірка ефективності застосування педагогічних технологій у процесі формування професійних знань майбутніх фахівців пожежної безпеки» – обґрунтовано критерії, показники й рівні професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; обрано методику проведення педагогічного експерименту; виконано підсумковий зріз діагностування рівнів готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін та зіставлено його результати з результатами констатувального етапу педагогічного експерименту.

Визначені й теоретично обґрунтовані критерії (особистісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний і рефлексивно-операційний) та показники (посилення мотивації навчання; формування сталого інтересу до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; виховання професійно-особистісних якостей; оволодіння теоретичними знаннями про особливості майбутньої професії й зміст освітніх технологій; формування професійно-орієнтованих знань; активізація навчально-пізнавальної діяльності; розвиток аналітичних умінь; формування практичних навичок і навичок самостійної діяльності; розвиток рефлексії) фахової підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки. З'ясовано рівні професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки: рефлексивно-творчий (високий), репродуктивний (середній), емпірично-інтуїтивний (низький).

Для *рефлексивно-творчого рівня* професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін характерними є внутрішні індивідуально значущі мотиви вибору діяльності; позитивне ставлення до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; високий рівень працездатності, психологічної стійкості й ефективності роботи; суворе дотримання чинного порядку, прагнення швидко та точно виконувати доручення; висока вимогливість до себе й інших осіб; високий рівень мотивації до успіху та самозахисту; схильність до ризику, проте ризик є мотивований; здатність до самостійного пошуку знань; володіння достатнім рівнем залишкових знань; високий рівень знань про особливості майбутньої професійної діяльності; міцні й ґрунтовні знання ключових понять; усвідомлення змісту освітніх технологій перебуває на достатньому рівні; висока здатність класифікувати, розмежовувати суттєву й незначущу інформацію, аналізувати, представляти та знаходити її; чіткість і логічність

мислення, здатність самостійно використовувати на практиці отримані теоретичні знання, застосовувати ефективні методи роботи, ухвалювати рішення, оцінюючи його можливі наслідки; розвинене почуття рефлексії, що виявляється в здатності до самоконтролю, уміння аналізувати власні дії, вчинки, мотиви; висока спроможність ухвалювати альтернативні рішення й обирати оптимальні шляхи їх реалізації.

Для *репродуктивного рівня* професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін характерними є такі риси: наявність внутрішніх соціально значущих і зовнішніх позитивних мотивів вибору діяльності; неоднозначне ставлення до опанування професійно-орієнтованих дисциплін, що зумовлене внутрішнім станом особистості; середній рівень працездатності й ефективності роботи, психічна стійкість у виконанні завдань залежить від складності роботи; дотримання порядку зв'язане з обставинами і внутрішнім станом, якісне виконання тих доручень, які є цікавими й не вимагають великих зусиль; мотивація до успіху та схильність до ризику перебувають на середньому рівні; середній рівень залишкових знань; інтерес до пошуку знань має ситуативний характер; знання курсантів обмежені навчальним матеріалом; курсанти мають часткові знання про майбутні професійні функції, допускають незначні помилки, витлумачуючи основні поняття; знання змісту освітніх технологій не є систематичними; курсанти вміють зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; вільно розв'язують вправи й завдання в стандартних ситуаціях; контролюють власну діяльність; самостійно виправляють помилки; добирають аргументи для підтвердження думок; помітна чіткість мислення. *Емпірично-інтуїтивному рівневі* властива низка показників: негативне ставлення до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; наявність зовнішніх негативних мотивів вибору діяльності; низький рівень працездатності, що передбачає більше затрат часу на підготовку до основного виду роботи, низький рівень ефективності в роботі, психологічна нестійкість під час виконання завдань; прагнення уникати роботи, не виконувати завдання, необов'язковість, нечесність, лінивість, намагання задовольнити особисті інтереси за рахунок інших, провокаційні запитання, спрямовані на дискредитацію викладача. Така людина ніколи не ризикує, у неї низький рівень мотивації до успіху та самозахисту; не виявляє інтересу до пошуку знань; залишкові знання перебувають на низькому рівні; відсутні знання про зміст освітніх технологій; засвоєння теоретичних знань вирізняється тим, що курсант тільки розмежовує поняття, оперує уявленнями про них, може назвати визначення, класифікації, види та ін., але допускає помилки в термінах; володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну його частину відтворює на репродуктивному рівні; уміння використовувати на практиці отримані знання розвинені слабо; із допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки; відчуття рефлексії розвинене недостатньо; здатність ухвалювати альтернативні рішення не розвинена.

Дослідницько-експериментальна робота проходила в три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. На констатувальному етапі експерименту діагностовано вияв показників професійної готовності, констатовано рівень сформованості професійних знань, умінь і навичок у курсантів ВНЗ ДСНС України; з'ясовано характер уявлень курсантів про майбутню діяльність і використання педагогічних технологій для підвищення якості навчання.

Для оцінювання рівня професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки використано комплекс методик («Мотиви вибору професії», «Вивчення ставлення до навчальних предметів», «Таблиці Шульте» (для визначення динаміки працездатності, стійкості уваги й ефективності роботи)); опитувальники Г.Шуберта (для аналізу схильності до ризику), Т. Елерса (для опису прагнення до ризику та рівня мотивації досягнення мети й успіху, прагнення до самозахисту та рівня мотивації запобігання невдачі), А. Карпова (для дослідження розвитку рефлексивності); анкетування; спостереження; аналіз й оцінювання продуктів діяльності курсантів.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту підсумовано, що курсанти як експериментальної, так і контрольної груп недостатньо підготовлені до майбутньої професії, мають емпірично-інтуїтивний (48,5 % в ЕГ та 48,2 % у КГ) і репродуктивний (31,2 % в ЕГ та 31,1 % у КГ) рівні підготовленості до фахової діяльності.

На етапі формувального етапу педагогічного експерименту впроваджено методику організації підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій. Формувальний експеримент проведений з огляду на виокремлені критерії підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки та відповідно до окреслених педагогічних умов професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки ВНЗ ДСНС України.

Для перевірки ефективності моделі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій на завершальному етапі дослідження, згідно з програмою експерименту, проведено контрольний етап педагогічного експерименту та виявлено динаміку змін, що відбулися внаслідок дослідницько-експериментальної роботи. Отримані показники представлено в табл. 1. Акцентовано на тому, що завдяки проведеній дослідницько-експериментальній роботі суттєво зросли показники сформованості професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в експериментальній групі. Зменшилася частка курсантів, які мали емпірично-інтуїтивний рівень (на 26,2 % в ЕГ і 6,6 % у КГ), збільшилася кількість курсантів, що демонстрували репродуктивний рівень (на 8 % в ЕГ і на 4,7 % у КГ), зросла чисельність курсантів із рефлексивно-творчим рівнем сформованості професійної готовності (на 18,2 % в ЕГ, водночас у КГ показники поліпшені тільки на 1,9 %).

Таблиця 1

**Динаміка рівнів готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки
в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін (у %)**

	Рівні готовності					
	Рефлексивно-творчий (високий)		Репродуктивний (середній)		Емпірично-інтуїтивний (низький)	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
До експерименту	20,3	20,7	31,2	31,1	48,5	48,2
Після експерименту	38,5	22,6	39,2	35,8	22,3	41,6
Різниця	+18,2	+1,9	+8	+4,7	-26,2	-6,6

Порівняльний аналіз матеріалів констатувального й контрольного етапів дослідницько-експериментальної роботи засвідчив прогресивну динаміку за основними показниками, що підтвердило ефективність запропонованої методики підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій і, отже, необхідність такого складника в практиці фахової підготовки у ВНЗ ДСНС України.

ВИСНОВКИ

У дисертації виконано теоретичне узагальнення й запропоновано новий підхід до розв'язання важливого та актуального завдання, яке полягає в обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов використання педагогічних технологій у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніми фахівцями ДСНС України. Результати науково-педагогічного пошуку доводять факт успішної реалізації сформульованих завдань і досягнення мети дослідження, що дає підстави для переконливих та аргументованих висновків.

1. Проведено теоретичний аналіз проблеми застосування педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців ДСНС України. З'ясовано, що педагогічна технологія є предметом вивчення багатьох наукових напрямів у сучасній науці, що спонукало до виокремлення кількох підходів у розумінні й застосуванні цього терміна. Педагогічна технологія потрактована як: виробництво та використання апаратури, навчального обладнання, технічних засобів навчання для освітнього процесу; галузь знань, що опирається на дані соціальних, управлінських і природничих наук; процес комунікації або способів виконання навчального завдання, який передбачає використання системного аналізу; комплексний інтегративний процес, що охоплює усі аспекти засвоєння знань. Підсумовано, що педагогічна технологія постає як сукупність форм, методів, способів, прийомів, засобів і принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки й техніки, що дають змогу успішно реалізувати порушені освітні цілі. Зазначено, що професійна підготовка майбутніх фахівців ДСНС України потребує впровадження в навчальний процес нових інформаційних технологій,

інтерактивних форм і методів навчання (електронний матеріал, графіка, мультимедіа, гіпертекст, гіпермедіа тощо).

2. Проаналізовано нормативні документи, навчальні плани й програми з професійно-орієнтованих дисциплін ВНЗ ДСНС України в контексті впровадження педагогічних технологій. Виокремлено основні вимоги до фахівців пожежної безпеки, що відповідають базисним завданням пожежної охорони: контроль за дотриманням протипожежних вимог; запобігання пожежам і нещасним випадкам; гасіння пожеж, рятування людей та надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійного лиха.

Досліджено нормативну частину змісту навчання з напряму підготовки 6.170203 «Пожежна безпека», схарактеризовано обсяг навчальних дисциплін гуманітарної й соціально-економічної підготовки, природничо-наукової підготовки, професійної та практичної підготовки. Доведено, що курсанти ВНЗ ДСНС України найактивніше виявляють інтерес до професійно-орієнтованих дисциплін, які сфокусовані на опанування професійно значущого матеріалу, завдань та обставин, що наближені до умов несення служби або повністю імітують обстановку на пожежі.

Деталізовано мету, завдання, професійні знання й уміння курсантів за окремими навчальними програмами, що вможливило ґрунтовне випробування розробленої методики підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій.

3. Виокремлено педагогічні умови, які сприяють ефективності використання педагогічних технологій у процесі формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців ДСНС України, а саме: упровадження електронного навчально-методичного комплексу як засобу реалізації інформаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ ДСНС України; використання інтерактивних технологій у процесі засвоєння професійно-орієнтованих дисциплін; розвиток умінь з організації самостійної роботи курсантів засобами інформаційних технологій і кейс-технологій.

З'ясовано, що ЕНМК є комплексним, мультимедійним, інтерактивним засобом навчання, оскільки інтегрує різні технології (мульти- та гіпермедіа, гіпертекст, інтернет-технологію), містить текстову, графічну, аудіо- й відеоінформацію та допомагає оптимально використовувати навчальний час.

Обґрунтовано доцільність застосування системи інтерактивних технологій (ділових ігор, групових вправ і пожежно-тактичних навчань) у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, що сприяє вдосконаленню професійного навчання курсантами ВНЗ ДСНС України. Доведено практичну значущість упровадження інформаційних технологій та кейс-технологій в навчання, що спонукає курсантів до самостійної розумової й практичної діяльності, забезпечуючи поступ в оволодінні знаннями, уміннями та навичками.

4. Визначено й обґрунтовано критерії, показники, рівні професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. На підставі компонентної структури (особистісний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний компоненти)

диференційовано критерії професійної підготовки фахівців ДСНС України: особистісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивно-операційний.

Доведено, що показниками готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін є посилення мотивації до навчання; формування сталого інтересу до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; виховання професійно-особистісних якостей; оволодіння теоретичними знаннями про особливості майбутньої професії і зміст освітніх технологій; формування професійно-орієнтованих знань; активізація навчально-пізнавальної діяльності; розвиток аналітичних умінь; формування практичних навичок і навичок самостійної діяльності; розвиток рефлексії.

На ґрунті окреслених показників визначено й схарактеризовано рівні професійної готовності майбутніх бакалаврів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін: рефлексивно-творчий, репродуктивний, емпірично-інтуїтивний.

5. Теоретично обґрунтована та експериментально перевірена ефективність застосування створеної моделі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій. Розроблена модель базована на реалізації професійно-орієнтованого підходу, складається з окремих, взаємозв'язаних елементів: мети, завдань, принципів, методів, засобів, етапів навчання, педагогічних умов, компонентів, критеріїв, показників, рівнів і кінцевого результату – готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності.

Схарактеризовано динаміку рівнів готовності курсантів ВНЗ ДСНС України до професійної діяльності, що виражена в кількісних показниках. За результатами констатувального етапу педагогічного експерименту, з'ясовано, що рефлексивно-творчий рівень готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності мали лише 20,3 % курсантів з ЕГ та 20,7 % осіб із КГ; репродуктивний рівень зафіксовано в 31,2 % курсантів з ЕГ і 31,1 % – із КГ; емпірично-інтуїтивний – у 48,5 % курсантів з ЕГ та 48,2 % осіб із КГ. Отримані відомості спонукали до висновку, що чинна система професійної підготовки у ВНЗ ДСНС України не достатньо спрямована на вискоелективну підготовку майбутнього фахівця до професійної діяльності, оскільки кожен другий курсант не має достатніх знань, умінь і навичок для такого виду роботи. Це зумовлює необхідність удосконалення підготовки курсантів ВНЗ ДСНС України до професійної діяльності, зокрема засобами нових педагогічних технологій.

Унаслідок упровадження в навчально-виховний процес ВНЗ ДСНС України моделі підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій, кількість курсантів ЕГ, які мають рефлексивно-творчий рівень підготовленості до роботи, зросла на 18,2 % (водночас у КГ цей показник збільшився лише на 1,9 %). Позитивним є зниження в ЕГ показників емпірично-інтуїтивного рівня підготовленості майбутніх бакалаврів пожежної безпеки (на 26,2 % порівняно з КГ – на 6,6 %). Зіставлення отриманих у процесі дослідження

результатів засвідчило, що базисна методологія є правильною, поставлені завдання розв'язані, мета досягнута.

6. Підготовлено навчально-методичне забезпечення для викладання професійно-орієнтованих дисциплін ВНЗ ДСНС України з використанням педагогічних технологій.

Укладено навчальний посібник щодо особливостей використання ділових ігор у підготовці керівника гасіння пожежі, адресований курсантам, студентам і слухачам ВНЗ, що опановують дисципліну «Пожежна тактика», а також може бути використаний під час занять зі службової підготовки середнього та старшого начальницького складу органів управління й підрозділів ДСНС України.

Розроблені методичні рекомендації сприяють підготовці майбутніх бакалаврів пожежної безпеки з використання програмного комплексу для розрахунку основних параметрів пожежі, оптимізують виконання самостійної роботи курсантами ВНЗ ДСНС України. Створені електронні навчально-методичні комплекси, що містять методичний, навчально-інформаційний, контрольно-діагностичний, функційний блоки, рекомендовано застосовувати в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін у ВНЗ ДСНС України.

Достовірність результатів наукового пошуку аргументована теоретико-методологічним обґрунтуванням його концептуальних позицій; дотриманням вимог системного підходу; використанням методів, адекватних до об'єкта, предмета, мети й завдань роботи; репрезентативністю вибірки учасників експериментальної роботи; тривалим терміном експерименту; упровадженням результатів експериментальної роботи в діяльність ВНЗ ДСНС України.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність, що вможливило подальше студіювання проблеми в руслі глибинного вивчення можливостей використання засобів інформаційно-комунікативних технологій і розроблення на цій основі інтегрованих методик упровадження в навчально-виховний процес ВНЗ ДСНС України; удосконалення управління професійною освітою майбутніх бакалаврів пожежної безпеки для досягнення результативності; аналізу особливостей формування різних видів компетентностей у структурі особистості фахівців пожежно-рятувальної служби.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Маладика Л. В. Інформаційно-телекомунікаційні технології в системі освіти ВНЗ МНС України / Л. В. Маладика // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – К., Вінниця : [б. в.], 2008. – Вип. 16. – С. 402–407.

2. Маладика Л. В. Тестовий контроль професійних знань у структурі підготовки майбутніх фахівців МНС України / Л. В. Маладика // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Серія:

Педагогіка / редкол. : М. Вашуленко та ін. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – Вип. 3. – С. 91–95.

3. Маладика Л. В. Навчально-тренувальна програма «Розрахунок основних параметрів пожежі» у навчальному процесі ВНЗ МНС України / Л. В. Маладика, М. Ю. Удовенко, О. М. Парубок, І. Г. Маладика // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – К.; Вінниця : [б. в.], 2009. – Вип. 21. – С. 414–420.

4. Маладика Л. В. Електронний підручник як засіб інтенсифікації навчального процесу під час вивчення спеціальних дисциплін / Л. В. Маладика // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – К.; Вінниця : [б. в.], 2011. – Вип. 27. – С. 383–388.

5. Маладика Л. В. Практичний аспект організації самостійної роботи в умовах реалізації основних вимог Болонського процесу / Л. В. Маладика // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – К.; Вінниця : [б. в.], 2012. – Вип. 33. – С. 27–32.

6. Маладика Л. В. Стимулюючо-мотиваційний критерій підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін / Л. В. Маладика // Вісник Черкаського університету. – Серія : Педагогічні науки. – Черкаси : вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – Вип. 23 (316). – С. 78–82.

Статті в зарубіжному фаховому виданні та українському фаховому виданні, включених до міжнародної наукометричної бази

7. Маладыка Л. В. Пути интенсификации учебного процесса во время подготовки бакалавров пожарной безопасности как фактор повышения качества образования / Л. В. Маладыка // Чрезвычайные ситуации: образование и наука : международный научно-практический журнал – Гомель, 2014. – Том 9, № 2. – С. 70–75.

8. Маладика Л. В. Ділові ігри в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніми фахівцями пожежної безпеки / Л. В. Маладика // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія: Педагогіка / редкол. : І. Задорожна та ін. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Вип. 4. – С. 42–48.

Навчальні посібники

9. Маладика Л. В. Ділова гра у підготовці керівника гасіння пожежі : навчальний посібник / І. Г. Маладика, М. Г. Шкарабура, Л. В. Маладика, О. М. Мирошник. – Черкаси : ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2014. – 197 с.

Методичні рекомендації

10. Маладика Л. В. Методичні рекомендації по використанню програмного комплексу для розрахунку основних параметрів пожежі / І. Г. Маладика, Л. В. Маладика, М. Ю. Удовенко. – Черкаси : ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2014. – 24 с.

11. Маладика Л. В. Електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни: створення та застосування: методичні рекомендації / Л. В. Маладика. – Черкаси : ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2014. – 31 с.

Матеріали й тези доповідей на конференціях

12. Маладика Л. В. Використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу / О. М. Парубок, Л. В. Маладика // Проблеми впровадження кредитно-модульної системи очима студентів та викладачів: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: ХДТУБА, 2008. – С. 224–227.

13. Маладика Л. В. Інноваційні технології навчання у підготовці майбутніх фахівців МНС України / Л. В. Маладика // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: збірник наукових праць / за редакцією М. М. Козяра та Н. Г. Ничкало. – Львів: ЛДУБЖД, 2009. – Ч. 1. – С. 212–215.

14. Маладика Л. В. Можливості застосування сучасних інформаційних технологій під час самостійної роботи курсантів ВНЗ МНС України / Л. В. Маладика // Нові технології навчання. Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах: матеріали IV Міжнародної конференції. – Спец. випуск № 58. Частина 1: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Київ-Вінниця, 2009. – С. 435–440.

15. Маладика Л. В. Застосування інформаційних технологій в навчальному процесі вищих навчальних закладів ДСНС України / І. Г. Маладика, М. Ю. Удовенко, Л. В. Маладика // Надзвичайні ситуації: безпека та захист: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2014. – С. 358–360.

16. Маладика Л. В. Сучасні педагогічні технології в системі освіти ВНЗ ДСНС України: теоретичний аспект / М. Г. Шкарабура, Л. В. Маладика // Теорія і практика гасіння пожеж та ліквідації надзвичайних ситуацій: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2014. – С. 306–310.

АНОТАЦІЇ

Маладика Л. В. Педагогічні технології підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2015.

У дослідженні запропоновано теоретичне узагальнення й новий підхід до розв'язання важливого та актуального завдання, що полягає в обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов використання педагогічних

технологій у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніми фахівцями ДСНС України: комплексне впровадження електронного навчально-методичного комплексу як засобу реалізації педагогічних технологій у навчальному процесі ВНЗ ДСНС; використання інтерактивних технологій під час опанування професійно-орієнтованих дисциплін; розвиток умінь організовувати самостійну роботу курсантів засобами інформаційних технологій і кейс-технологій.

Уперше обґрунтовані педагогічні умови професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій. Виокремлено компонентну структуру (особистісний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний), критерії (особистісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивно-операційний), показники та схарактеризовано рівні (рефлексивно-творчий, репродуктивний, емпірично-інтуїтивний) професійної готовності майбутніх бакалаврів пожежної безпеки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Представлено й умотивовано модель підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки до професійної діяльності засобами педагогічних технологій. Укладено навчальний посібник, підготовлено методичні рекомендації до електронного навчально-методичного комплексу; розроблено електронні навчально-методичні комплекси з професійно-орієнтованих дисциплін для ефективної підготовки курсантів ВНЗ ДСНС України.

Уточнено сутність і зміст організації професійної підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій. Подальшого розвитку набули характеристика форм, методів, змісту й умов забезпечення ефективності професійної підготовки курсантів ДСНС України; положення щодо професійної підготовки майбутніх фахівців пожежної безпеки за допомогою педагогічних технологій.

Ключові слова: педагогічні технології, електронний навчально-методичний комплекс, державна служба з надзвичайних ситуацій України, інформаційні технології, підготовка майбутніх бакалаврів пожежної безпеки, компоненти підготовки майбутніх бакалаврів пожежної безпеки засобами педагогічних технологій.

Маладыка Л. В. Педагогические технологии подготовки будущих бакалавров пожарной безопасности в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого. – Черкассы, 2015.

В исследовании проведен теоретический анализ проблемы применения педагогических технологий в профессиональной подготовке будущих специалистов Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям. Установлено, что педагогическая технология выступает как педагогическая система, в которой использование средств обучения повышает эффективность

учебного процесса. Выяснено, что профессиональная подготовка будущих специалистов ГСЧС Украины требует внедрения в учебный процесс новых информационных технологий, интерактивных форм и методов обучения.

Осуществлен анализ нормативных документов, учебных планов и программ вузов ГСЧС в контексте определения профессионально-ориентированных дисциплин. Проанализированы нормативная часть содержания обучения по направлению подготовки 6.170203 «Пожарная безопасность» и определены объемы учебных дисциплин гуманитарной и социально-экономической подготовки, естественно-научной подготовки, профессиональной и практической подготовки.

Выделены педагогические условия, способствующие эффективности использования педагогических технологий в процессе формирования профессиональных знаний будущих специалистов ГСЧС Украины: 1) внедрение электронного учебно-методического комплекса как средства реализации информационных технологий в учебном процессе вуза ГСЧС Украины; 2) использование интерактивных технологий в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин; 3) развитие умений по организации самостоятельной работы курсантов средствами информационных технологий и кейс-технологий.

Выделены критерии, показатели и охарактеризованы уровни профессиональной готовности будущих бакалавров пожарной безопасности в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин. Для оценки уровней подготовленности курсантов к данному виду работы использовались три критерия: личностно-мотивационный, когнитивно-деятельностный, рефлексивно-операционный. Теоретически обоснована, создана и экспериментально проверена модель подготовки будущих бакалавров пожарной безопасности в профессиональной деятельности средствами педагогических технологий.

Осуществлена педагогическая диагностика уровней готовности будущих бакалавров пожарной безопасности в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин; усовершенствована профессионально-ориентированная подготовка курсантов ГСЧС с использованием педагогических технологий; внедрены экспериментальное содержание и методика дополнительной подготовки курсантов; осуществлен итоговый срез диагностирования уровней готовности будущих бакалавров пожарной безопасности в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин средствами педагогических технологий и сопоставлены его результаты с результатами констатирующего этапа педагогического эксперимента. Анализ экспериментальных данных подтвердил, что внедрение комплекса педагогических условий подготовки курсантов в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин средствами педагогических технологий способствовало теоретической и практической готовности курсантов к применению педагогических технологий в процессе обучения и является необходимым элементом профессиональной деятельности.

Ключевые слова: педагогические технологии, электронный учебно-методический комплекс, Государственная служба по чрезвычайным ситуациям Украины, информационные технологии, подготовка будущих бакалавров пожарной безопасности, компоненты подготовки будущих бакалавров пожарной безопасности средствами педагогических технологий.

Maladyka L. V. Pedagogical technologies of the future bachelors fire safety in the study of professionally oriented disciplines. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy. – Cherkasy, 2015.

The thesis provides a theoretical analysis of the use of educational technologies in the training of future professionals of State Emergency Service (SES) of Ukraine. Established that educational technology acts as a pedagogical system in which the use of learning increases the effectiveness of the learning process. It was found that the training of future professionals SES of Ukraine needs to implement the learning process of the new information technologies, interactive methods of teaching (electronic material, graphics, multimedia, hypertext, hypermedia, etc.).

The analysis of regulations, curriculum SES universities in the context of determining professionally oriented disciplines. The analysis of the normative content of the training area of training 6.170203 «Fire Safety» and defined scope of subjects humanitarian and socio-economic training, scientific preparation, professional and practical training. Author determined pedagogical conditions that promote efficient use of educational technology in the formation of future professional experts SES of Ukraine: 1) comprehensive introduction of electronic educational and methodical complex as means of implementing educational technologies in teaching university SES; 2) the use of interactive technologies in the process of professionally-oriented disciplines; 3) development of skills of independent work of students by means of information technology and case-technology. Author determined criteria, indicators and characterized the level of training of future bachelors fire safety in the process of professionally-oriented disciplines. To assess the level of preparedness of students in this type of work used three criteria: personality-motivational, cognitive-active, reflexive-operational.

Theoretically substantiated and experimentally established model of training future bachelors of fire safety to the professional activities of pedagogical technology, which consists of separate, interrelated elements: goals, objectives, principles, tools, stages of learning, teaching conditions, components criteria indicators levels and the final result.

Keywords: educational technology, e-learning and methodical complex, State Emergency Service of Ukraine, information technology, training of future bachelors fire safety, training components of future bachelors fire safety means teaching technologies.

Підписано до друку 26.04.2015
Формат 60x84/16. Папір офсет.
Умов. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 шт.
Зам. №762.

Видавець: Чабаненко Ю. А.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
серія ДК № 1898 від 11.08.2004 р.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 39
Тел. 0472/45-99-84; 56-46-66

Друк ФОП Чабаненко Ю. А.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 39
Тел. 0472/45-99-84 E-mail: office@2upost.com